

הלכות יום טוב סימן תקן

אסור נכרים) (ר"ן פ"ק רביעה) ומבטלן, (י) ובלבד שלא יגע בהם (יא) עד שיתבטלו ברכ, האכל אם נכלו בתנור קשבת, (יב) אסור להסיקן ביום טוב שלא תריו (יג) *אפלו עלי ידי בטול ברכ: ג (יד) אסור לקח עץ מביין העצים (ט) לתלות בו האש בתנור, (טו) דהוי לה מתקן מנא: ד (טז) תנור שנפל לתוכו מטיח השיט, אם אפשר לאפות ולצלוח בו בלא גריפה ולא יתחרף הפת או הצלי, אסור לגרפו, (יז) מפני שהוא מטלטלו שלא לצורך, אבל *מתר להשפיק (יח) האש והאפר שבו כדי שיהיה חלק ולא יגע בפת קלל (יט) אף על פי שאם היה נוגע בו לא היה כדי להרכו, האכל אם יש בטיח שנפל לתוכו כדי לחרף הפת או הצלי אם היה נוגע בהם, אף על פי שבלא גריפה (כ) היה

ה טור בשם אהי טר
 ויאלו ר מימא איהו
 שם ל"ז ז משנה
 ונקרא שם ליב
 ח לשון תנור לדעת
 הראש אבי ט ט
 פרש הראש שם

שערי תשובה

שפאפו בעצי מקצה, הפת אסור כאלו אפאו באסור הנאה, שיש שבו עצים פת, ככלי, והתקרים צ"ע ועין לעיל סימן תמה סימן קמב. וכתב בשם רבנו גרשם: אם נתבשל מקצה בכלי, מטר לכשל באותו כלי ביו"ט מפני שנשרף האסור והכל בעלי ואין מקצה בעין, ע"ש, וגם זה צ"ע, דלקמן סימן תיקי משמע דגם טעמו אסור אלא שאין לו דין דשיל"מ, ואפשר שחסר תבה אחת וצ"ל בעצי מקצה כו, והנה דאמרי מפני שנשרף האסור, ונכונתו למה דאמרין דקלי אסורא, ואף שנאמר לענין דשיל"מ ס"ל דה"ה לכתב שנתבשל עליו אין טעמו אסור, וצ"ע:

באר הגולה

מגדאברהם, אבל לענין מה שפוצרין לערב עד שלא יהא נפר, מאי נפקא מנה אם היה תנור מתחלה, סוף סוף אינו מתבטל לסקרא זו, ואס"ן פי קמהפך באסורא קמהפך. ועין ברש"י א שם שכתב גם כן דלאו מתורת בטול קאמי, דלא שיק בשנפר, אלא משום שלא יהא נראה להקרא דמטלטל מקצה, עין שם, ובביצה הביא הרשב"א דעה שניה, וצריך עיון⁽⁸⁾, ועין בחומר משה שכתב סקרא תנ"ש, דאפשר כל עקר דהתר זה דמרב עזיו ומבטלו אינו רק בגלל לתנור, דאם לא נכשל אין לו מקום לאפות בו פתו, שהרי התנור מלא מצני מקצה ובעל פתו צריך לפתו מהקצה בשביל צורך אכלי נפש, ואס"ן מוטב שיבטל התנור, אם האנו אחר לביא ללחם החר זה, וכעין זה כתב בהרש"ם ודוקא בתנור, הא אם נתקרב בשדה עם עצים של תנור לא נמיר לו לבלול, וכן מצאתי למאירי דבריו נהר שילום, אכןם מפותקים לא מוכח פן, שהרי למדו מזה לכל אסור ודבנן לענין לבלול אסור לתחלה, עין בריהו דעה סימן צט, וכן כתב הגר"ו דאין לחלק בזה: * אפלו עלי ידי בטול ברכ, דע, דסקרא זו לאו לכלי עלמא היא, ומסור גופא מוכח בתחלת דבריו דבבולתו מהני בטול ברכ, אלא שאמרו קף הביא דעת רב רבי ויחאל, ועין בב"ש שכתב גם כן דמשאר פוסקים משמע דגם הנהו זו אינה אלא מדרבנן, וכן תמה במאמר מרדכי שלא יענין בזה שום פלגא, וכן בתמורה שבוטל נוטה להקל גם כן על ידי בטול ברכ, ועין בבאר הגולה ורבינו מאיר, ועין עוד ממגן אברהם שכתב, דאם נתלשו ביום טוב, לכלי עלמא אין אסור בשבת שלא תריו אלא מדרבנן, דביום טוב עצמו נמי מטר להסיקן מדרבנן, אלא דרבנן אסרו משום גזירה דהצלה ויתלש, ואס"ן מדרבנןא הרי הכינת יום טוב לצעקה, ומס"ן ואס"ן אם צריך להסיק בשבת על פי האפנים המבארים בס"מ רע דמטר על ידי עצים⁽⁹⁾, מטר לחמול העצים ברכ החר, עין שם; ולא העסקנים במשנה בריהו פי דחו דבריו הבגד"שע והגר"ו, כי אין צריכין כלל לבטול, שהרי צ"ע החר נמי מקצים הם בשבת והתירו משום צורך, ואס"ן הוא הדין עצים אלה: * מתר להשפיק האש והאפר, עין מה שכתבנו במשנה בריהו. וכתבו המפורשים, דישתו היתר שנפל מתנור אסור להשפיק שהרי הם מקצה והוא לא לצורך, שהרי הפת לא יתחרף. ובאמת אף שמשמע פן מראש וטור, מכל מקום אפשר דשארי פוסקים לא סבידא להו פן, שהרי רש"י והאור ורע ותר"י ותר"ן ומאיר פרשו שם אכל מבשין אשים ועפר קאי, אלא דבאמת מרש"י אין הוכחה, שהרי אוקמי מתבטל רובנן דמכשירי אבל נפש אין דוחין יום טוב, ופרש בא"ב מכבשין כדי שלא יגע בפת וישקפנו, וכן דהש"י יכול לשרף, שפיר מתיר, דמקצה לצורך אכלי נפש מטר לשלול;

באר היטב

פי' שקמפור החם הרבה אפלו אחר יום טוב ולא אמרין שקמפורם ביו"ט לצורך חל: (ג) לתחנות. אא"כ תקנו מעו"ט.

מכונה בריהו, ואפשר שחסר תבה אחת וצ"ל בעצי מקצה כו, והנה דאמרי מפני שנשרף האסור, ונכונתו למה דאמרין דקלי אסורא, ואף שנאמר לענין דשיל"מ ס"ל דה"ה לכתב שנתבשל עליו אין טעמו אסור, וצ"ע:

משנה בריהו

והיו עצי האסור נכרים, דבנכרים לא שיק בטול: (י) ובלבד שלא יגע בהן, ואף על גב דבשעה שמרבה עליהם עצים ומערב אותם, העצים הקודמים מתנוודים, לא תשינן לזה, (כו) דהוא כטלטול מן הצד: (יא) עד שיתבטלו ברכ, ואז כשמהפך בהם בעת הדלקתם מניית לזוית, בהתרא קמהפך, (כז) ומשמע דתכף משעה שנתבטלו מטר להפך בהם אף על פי שלא הדלקים עדין, ודע, דיש פוסקים המקלים בדין זה ביותר, ולדידהו אפלו לא היה בתנור עצים קלל רק אלו שנשרו מן הדקל מטר גם כן לצורך, ואפלו אם יהיו עצי אסור נכרים לא יתרו ערוב ברכ גם כן לא תשינן, רק שלא יזיו בעצי האסור כשרואה אותן, והכל משמע הנ"ל, שהאסור נשרף והנאה באה לאחר שהאסור אינו בעין, ועין באור הלכה מה שכתבנו בזה: (יב) אסור להסיקן ביום טוב שלא תריו, לפי שתלישה זו מכינה אותם להסקה, וכן דבשבת אינם ראויים להסקה, אס"ן השבת מכינה אותם לצורך מטר שהוא יום טוב ואין שבת מכין ליום טוב: (יג) אפלו עלי ידי בטול ברכ, דאסור הנהו הוא מדרבנן, (כז) ובדאוריתא אין מוטב לבלול אסור: ג (יד) אסור לקח עץ וכו'. בין לח (כט) ובין יבש אף שנראי הוא להסקה, ודוקא אם לא הכינו מערב יום טוב: (טו) דהוי לה מתקן מנא⁽¹⁰⁾, ואפלו אינו מתקנו כלל, מכל מקום הרי עושהו לכלי ביום טוב⁽¹¹⁾, והוא הדין דאסור לקח עץ לעשות ממנו בריח (ל) להכריח הדלת משמע זה, אלא אם כן הכינו מערב יום טוב⁽¹²⁾, וכן כל כהאי גוונא. ועין בסימן תיקי סעיף 181: ד (טז) תנור שנפל וכו'. מרי בתנורים שבימי חקמי הש"ס, וכדמסיב לקמה, שהיו כמו קדירה, והפת היו טוחין בכתלי התנור, ואס"ן הגחלים שבקרקע התנור אין יכולים להפסיד לפת, רק טיח טיט או לבנה שנפול והוא מגיע לפעמים עד מקום שהעשה טוחה בפתל וחורף: (יז) מפני שהוא מטלטלו וכו'. והרי הוא מקצה, (לג) דהא אינו ראוי ליום דבר: (יח) האש והאפר, מפני שכל זמן שהוא חם (לד) אין עליו שם מקצה, וכדלעיל בסימן

מגדאברהם, אבל לענין מה שפוצרין לערב עד שלא יהא נפר, מאי נפקא מנה אם היה תנור מתחלה, סוף סוף אינו מתבטל לסקרא זו, ואס"ן פי קמהפך באסורא קמהפך. ועין ברש"י א שם שכתב גם כן דלאו מתורת בטול קאמי, דלא שיק בשנפר, אלא משום שלא יהא נראה להקרא דמטלטל מקצה, עין שם, ובביצה הביא הרשב"א דעה שניה, וצריך עיון⁽⁸⁾, ועין בחומר משה שכתב סקרא תנ"ש, דאפשר כל עקר דהתר זה דמרב עזיו ומבטלו אינו רק בגלל לתנור, דאם לא נכשל אין לו מקום לאפות בו פתו, שהרי התנור מלא מצני מקצה ובעל פתו צריך לפתו מהקצה בשביל צורך אכלי נפש, ואס"ן מוטב שיבטל התנור, אם האנו אחר לביא ללחם החר זה, וכעין זה כתב בהרש"ם ודוקא בתנור, הא אם נתקרב בשדה עם עצים של תנור לא נמיר לו לבלול, וכן מצאתי למאירי דבריו נהר שילום, אכןם מפותקים לא מוכח פן, שהרי למדו מזה לכל אסור ודבנן לענין לבלול אסור לתחלה, עין בריהו דעה סימן צט, וכן כתב הגר"ו דאין לחלק בזה: * אפלו עלי ידי בטול ברכ, דע, דסקרא זו לאו לכלי עלמא היא, ומסור גופא מוכח בתחלת דבריו דבבולתו מהני בטול ברכ, אלא שאמרו קף הביא דעת רב רבי ויחאל, ועין בב"ש שכתב גם כן דמשאר פוסקים משמע דגם הנהו זו אינה אלא מדרבנן, וכן תמה במאמר מרדכי שלא יענין בזה שום פלגא, וכן בתמורה שבוטל נוטה להקל גם כן על ידי בטול ברכ, ועין בבאר הגולה ורבינו מאיר, ועין עוד ממגן אברהם שכתב, דאם נתלשו ביום טוב, לכלי עלמא אין אסור בשבת שלא תריו אלא מדרבנן, דביום טוב עצמו נמי מטר להסיקן מדרבנן, אלא דרבנן אסרו משום גזירה דהצלה ויתלש, ואס"ן מדרבנןא הרי הכינת יום טוב לצעקה, ומס"ן ואס"ן אם צריך להסיק בשבת על פי האפנים המבארים בס"מ רע דמטר על ידי עצים⁽⁹⁾, מטר לחמול העצים ברכ החר, עין שם; ולא העסקנים במשנה בריהו פי דחו דבריו הבגד"שע והגר"ו, כי אין צריכין כלל לבטול, שהרי צ"ע החר נמי מקצים הם בשבת והתירו משום צורך, ואס"ן הוא הדין עצים אלה: * מתר להשפיק האש והאפר, עין מה שכתבנו במשנה בריהו. וכתבו המפורשים, דישתו היתר שנפל מתנור אסור להשפיק שהרי הם מקצה והוא לא לצורך, שהרי הפת לא יתחרף. ובאמת אף שמשמע פן מראש וטור, מכל מקום אפשר דשארי פוסקים לא סבידא להו פן, שהרי רש"י והאור ורע ותר"י ותר"ן ומאיר פרשו שם אכל מבשין אשים ועפר קאי, אלא דבאמת מרש"י אין הוכחה, שהרי אוקמי מתבטל רובנן דמכשירי אבל נפש אין דוחין יום טוב, ופרש בא"ב מכבשין כדי שלא יגע בפת וישקפנו, וכן דהש"י יכול לשרף, שפיר מתיר, דמקצה לצורך אכלי נפש מטר לשלול;

תוצא סוף טו. ולקאורה לך זה, ואס"ן גם להוציא לגמרי את האפר מן התנור שרי ומאי שנא 'משפירין' דנקט? וכן מוכח בס"מ: ג ואפשר משום דיש אש באפר ובגריפת האפר יקבה האש, אכן בהשפכה אפשר לזהר שלא יקבה האש, ובהיא דלעיל סימן תכב סעיף א בהג"ה. [אכן אחר כך מצאתי בפרוש המשניות להר"ם ומוכח דסובר דאפלו אפר לבד אסור להוציא, ואפשר דשיטתו דגם זה חשיב כמתקן התנור, או משום דהוא טרחה יתרה דאפשר לאפות בלאו הכי]: (יט) אף על פי וכו' לא היה בו כדי להרכו. דאם יוכל לחרף הפת, אפלו גריפת השיט מטר, וכדלקמה: (כ) היה אפשר לאפות ולצלוח, ורצה לומר, שלא היה נשרף:

שער הציון

(כ) פן נראה, וכעין זה כתב הרשב"א בשבת דף כט: (כ) עין בפרי מגדים ירה"ד דעה סימן צט ובבגד"שע שעמרו על זה ומהנה, הא העצים עדין בעין ואמאי מתבטלי? ובאמת מסוגיא ליכא רזיה, דאפשר דלמסקנא דמקלי קלי אסור להפך עד שיהיו גחלים, וכן רצה לומר בחומר משה, ומכל מקום משמעות הפוסקים להטיר מיד, וכן פתב הגר"ו: (כז) עין באור הלכה: (כט) פוסקים, וכתב פורי מגדים: דוקא לברר עין ארף ורק שנראי לתחות אש אז נראה כמתקן, הא לשל עין סתם בלי בריהו באקראי לתחות אש ולא מיתר עטה לקח, יש לומר דשרי בביבש על בלי פנים: (ל) ט"ו. ועין באל"ה ובה ושלחן ערוך צ"ע ששים שכתבו כמו שהעסקנו, דרי הנהנה בעלמא אף שלא תננו: (לג) פוסקים: (לד) בתי יוסף, וכתב הטנן אברהם, דאפלו אם נצטנו, אם חזר והיהם בורכיים, שרי, דאין מקצה לחצי שבת. ועין מה שכתב בזה הגאון רבי יהונתן בעל ה"ח יום טוב פרק ג הלכה י בסופו⁽¹⁴⁾, ומכל מקום אין בדבריו כדי לחדות דברי המגן אברהם, עין שם היטב:

הַלְבוּת יוֹם מִזְבֵּן סִימָן תְּקוּ

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה שלא]

ובכיצה הריא הרשק"א דצה שנה; וְרִידָן עִינֵי(8).

8) את קושיית הביה"ל זו הביא האפיקי ים (ח"ב סי' כג), ויישב שבסוגיא בשבת מדובר שמסיק בתחילה בכלים שלמים שאינם מוקצה [כמבואר בשעה"צ (ס"ק כב)], ובשעה שהם נעשים מוקצה אין משתמשים בהם אלא רק מטלטלים אותם, ולפיכך כתב הרשב"א שדי בכך שטלטולם אינו נחשב אלא כטלטול מן הצד כדי להתירם. אך בסוגיא בביצה מדובר לגבי עצים שנשרו מן הדקל, שנחשבים כמוקצה בשעת נשירתם, וכשמבעיר בהם עובר גם על איסור השתמשות במוקצה, ולזה אין מועיל סברת טלטול מן הצד, ולכך הוצרך הרשב"א לומר שעצי האיסור מתבטלים ברוב, ואינם ניכרים משהתערבו.

ובחי' חתם סופר (שבת כט, א) יישב את הסתירה, שלענין עצים שנשרו, אין ניכר הבדל בינם לבין שאר עצים, ויש חשש שיבוא לטלטל ולהפוך את העצים שנשרו שדינם כמוקצה, ולכן אין להתיר מטעם טלטול מן הצד אלא משום שהם בטלים ברוב ואינם ניכרים, מה שאין כן לענין כלי, שהוא ניכר ואין חשש שיטלטלוהו בפני עצמו, אפשר להתיר את הטלטול משום שהוא כטלטול מן הצד. ובענין דבדיהם כתב הגרש"ז אויערבך (מאורי אש פ"ב ענף ד אות ג). [אכן העיר הגרש"ז אויערבך (שם) שבשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תפה), הובא בשעה"צ לעיל (ס"ק יז) כתב גם לגבי טלטול כלים שהסיק בהם שההיתר הוא משום ביטול ברוב, והוא בודאי סתירה לדבריו בחי' מסכת שבת].

[ביה"ל ד"ה אפילו]

ואם-כן הוא הדין עִינֵי אֶלְוֵי(9).

9) ואף שבעצים אלו יש איסור משום הכנה מלבד איסור מוקצה, ולכאורה יש להשתדל להתירו על ידי ביטול בעצים מוכנים כדי למעט את האיסור, שהרי אין מאכילים את החולה איסור חמור כשאפשר להאכילו איסור קל [וכן העיר הקובץ שעורים (ביצה אות ז), וביאר בזה את דעת המג"א], כתב הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ה) שמסבירא היה נראה שנשירת העץ ביום טוב אינה נחשבת כהכנה לשבת דוקא, שהרי אם תהיה צינה ביום טוב עצמו ישתמשו בעצים אלו, ואם כן אינם נחשבים כמוכנים לשבת יותר מאשר מוכנים ליום טוב. ועוד, שכיון שמותר לומר לנכרי לתלוש עצים בשבת כשיש חשש צינה [כשם שהותרה הבערה על ידי נכרי], נמצא שנשירת העץ ביום טוב אינה נחשבת כהכנה לשבת, מפני שאינה נצרכת, שהרי הותרה התלישה על ידי נכרי אפילו בשבת עצמה.

[משנ"ב ס"ק טו]

דְּהִי לֵה מְתַקֵּן מְקַא(10).

10) מבואר מדבריו שעץ המיוחד לחיתוי האש נחשב כלי, ומטעם זה כתב לעיל (סי' תקא ס"ק כח) שאם הוא נשבר ביום טוב, דינו ככלי שנשבר ביום טוב [הנזכר בשו"ע שם (ס"ו)], שאסור להסיק בו מפני שהוא נולד.

[משנ"ב שם]

וְאֶפְלוּ אֵינוּ מְתַקְנֵנוּ קָלָל, מְקָל מְקוֹם הָרִי עוֹשֶׂהוּ לְקָלִי בְיּוֹם-טוֹב(11).

11) ואף שלענין תיקון חרס ונייר כדי לאפות עליהם, מבואר בשו"ע לקמן (סי' תקח ס"א) ובמשנ"ב שם (ס"ק ג) שהאיסור משום תיקון כלי הוא רק אם עושה מעשה בעצם הדבר ששובר את החרס וקורע את הנייר, אבל אם מיוחדם בלבד אין בזה משום תיקון כלי, ביאר הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ז) שכיון שעתידי הוא לעשות מעשה חיתוי בעץ שנטל על מנת לחתות, והוא גם מעשה חשוב ומעשה שאינו מצוי כל כך, אם כן עצם יחוד העץ לכך נראה כתיקון כלי.

ולקטום קש או תבן כדי לחצוץ בו את שיניו, כתב השו"ע לעיל (סי' שכב ס"ד) שאין בזה משום תיקון כלי משום שהוא מאכל בהמה, ומותר, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק ט) שמאכל בהמה אינו נחשב ככלי. והוסיף המנחת חינוך (מצוה לב מוסף השבת אות לג ס"ק ג), שכל שכן שאין איסור תיקון במאכל אדם, שבודאי אינו נחשב ככלי. [אכן, לענין חלה או מצה שנחסרה ממנה חתיכה, ורוצה להחזירה לתנור ביום טוב ולאפותה כדי שתיחשב שלימה, ויוכל לבצוע עליה ללחם משנה, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ ח"ג פניה הע' לה) שיתכן שאסור, שאף על פי שאין איסור תיקון כלי באוכלין, מ"מ תיקון שהוא דבר המתקיים ומתעיל לכל אדם וגם אינו צורך ליום טוב אלא רק למצוה, יתכן שאסור].

[משנ"ב שם]

אֶלְא־אִם-כֵּן הִכִּינוּ מְעַרְבֵי-יוֹם-טוֹב(12).

12) ואף שאם לא הכין את העץ מערב יום טוב אסור לקחתו גם משום איסור מוקצה, כמבואר לעיל (סי' תקב ס"ק כא) שעצים נחשבים כמוקצה כיון שעומדים הם להסקה ולא לדבר אחר, מ"מ כתב שם שלדעת כמה אחרונים עצים יבשים מותרים בטלטול לפי דעת הרמ"א (סי' תצה ס"ד) הסובר שמותר לטלטל מוקצה ביום טוב, ורק נולד אסור [וראה ב"י כאן].

[משנ"ב שם]

וְעִינֵי בְּסִימָן תְּקִיחַ סְעִינֵי(13).

13) ושם (שעה"צ ס"ק כו) כתב, שמותר להשתמש בעץ שאינו מיוחד לצליה כשיפוד ולצלוח עליו, כיון שלא עשהו כלי על ידי ההשתמשות בו כשיפוד.

[שעה"צ ס"ק לב]

וְעִינֵי מֵה שֶׁקָּבַח בְּהֵה נֶאֱמָר וְכִי יְהוֹנָתָן בְּהַלְכוֹת יוֹם-טוֹב פָּקַד גַּלְלָהָה י בְּסוּפֵר(14).

14) שם בספר בינה לעתים הקשה על המג"א, שאם לאחר שהוחם אינו מוקצה, אם כן אף קודם שהוחם לא יחשב כמוקצה מפני שבידו לחממו, ונחשב הדבר כיגמרו בידי אדם' שאינו מוקצה, כמבואר לעיל (סי' שי ס"ק יט).

הַלְבוּת יוֹם מוֹב סִימָן תְּקוּ

ביאורים ומוספים

את החריכה, כיון שהוא נעשה לתקן את המאכל לאכילה, ונחשב כצורך אוכל נפש ממש, ורק לגבי חריכה שאינה מפסידה את טעם המאכל אלא רק משנה את מראהו, כתב המשנ"ב שאסור לכבות עבודה, כיון שהכיבוי נחשב כדבר שאינו שוה לכל נפש.

[שעה"צ ס"ק לז]

משמע פ"ח פתרון הראשון הולכי הדבר אי אקרינן לגבי פבוי מתוך שהתרה לצורך אכל-נפש התר נמי שלא לצורך¹⁸.

18) ובטעם הסוברים שאין אומרים 'מתוך' לגבי כיבוי, כתב הב"ח שאומרים 'מתוך' דוקא במלאכות שאי אפשר לתקן את האוכל בלעדיהן, כגון הבערה, מפני שהמלאכה בעצמותה נחשבת כמלאכה הנצרכת לאוכל נפש, אך כיבוי שאינו נצרך לאוכל נפש ולתיקונו אלא במקרים מסוימים, אין אומרים בו 'מתוך', וכעין זה כתב הפני יהושע (ביצה כג, א), והשו"ע הרב (סי"ב) ביאר, שלא נאמר 'מתוך' אלא במלאכות שנעשות בגוף האוכל.

[משנ"ב ס"ק כד]

מְתָר לְגַרְסָן מְהַאָּפֵר וְהַגְּתָלִים¹⁹.

19) ולחתוך נייר כדי לצלות עליו דג באופן שבלא זה ישרף הדג, כתב הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק י) שמשמע מסתימת השו"ע לקמן (סי' תקח ס"א) שאסור, וביאר, שיתכן שהטעם הוא מפני שהנייר אינו חלק מהתנור, ואינו נהנה מגופו אלא רק מכך שהמאכל לא נשרף, ולפיכך ההנאה שנגרמת על ידו נחשבת כהנאה צדדית, ואינה נחשבת אלא כמכשירי אוכל נפש, מה שאין כן גריפת הגחלים שמכשירה את ההשתמשות בגוף התנור, וההנאה היא מגוף התנור.

[משנ"ב ס"ק כא]

דְּחָשִׁיב טְלַטְלוּ לְצַרְף¹⁶.

15) ואף אם אין צורך גדול בגריפת הטיט שבתנור אלא רק צורך קצת, כגון כדי שתהיה הפת נאה יותר או כדי למעט בטורח גדול, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"א הע' ה) שמותר לטלטלו, כפי שמשמע בתוספות רעק"א (ביצה פ"א מ"ח).

וכן להסיר קליפות או עצמות [שאינן מאוסות, ולכן אין היתר לטלטלן מדין 'גרף של רעי', ראה שו"ע (סי' שח סל"ד)] מהשולחן, כדי שיהיה נקי לסעודת יום טוב, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ג) שמותר מטעם זה, שהוא צורך קטן עבור אכילה ביום טוב, אכן הוסיף, שאם יכול להסירם על ידי נייעור והטיית השולחן, טוב שלא יטלטלם בידים, כמבואר בהערה הבאה.

[משנ"ב שם]

דְּמַתָּר לְטַלְטַל מְקַצָּה לְצַרְף אֶל-נֶפֶשׁ¹⁶.

16) אכן, לענין טלטול נויי סוכה שנפלו על השולחן ומפריעים לאכילה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרלח ס"ב ד"ה וביום טוב) בשם הפמ"ג, שאף שמותר לטלטלם, מי"מ אם יכול לטלטלם על ידי טלטול מן הצד, יטלטלם כך ולא יטלטלם בידים.

[משנ"ב ס"ק כב]

אֶלֶּא לְתַרְף מְעַט וְלֹא יִהְיֶה הַפֶּת יָפֵה, וּמְשׁוּם זֶה לֹא הִתִּירוּ גְרִיפֵת גְּתָלִים שְׂבָא לִידֵי פְבוּי¹⁷.

17) ואם החלק שיחרך לא יהיה טוב כל כך למאכל, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ג הע' נה) שמותר לכבות את האש כדי למנוע

הלכות יום טוב מימן תקו

קכג

אפשר לאפות ולצלוח בו, *בין שהיה מתחרף מטר לגרפו, (כא) דחשיב טלטול לצרוך. (כב) ודוקא בתנורים שלהם שהיו מדבקים הפת סביבם ואין צריכים לגרפם אלא מהטיח שנפל לתוכו, אבל תנורים (ד) שלנו, (כג) בין שאי אפשר לאפות בהם בלא גריפה, (כד) מטר לגרפן מהאפר והגחלים, ואף-על-פי

באר היטב

אם תנור גדול וגרף מקצתו ואפשר לאפות באותו מקצת אלא שהצורך לכבדו שלא יגע בפת שמא יהא גחוד, אסור, ב"ח, ועמ"א

ומטעם זה נראה דה"ה דאסור לקח עץ לעשות ממנו בריח הלת דה"ל ג"כ מתקן מנא, אא"כ תקנו מעיוט, ט"ז: (ד) שלנו. מ"מ

באר הלכה

וגם להרא"ש מטר בכחאי גונא, וכמו שמסים המחבר, אלא דהר"ן פרש גס"פ ד'אבל מכבשין' אעפר קאי, והוא כתב בחד לשנא לאיקמי מתניחין אפלו כרבי יהודה, ומיני שאפשר לאפות בלי גריפה דבנה אפלו רבי יהודה מודה, והנה שלא יחחרף גס"פ ודאי שלא ישרף לגמרי אבל מתוך ע"י גריפת טיח הטיט, בנודאי לרבי יהודה שרי, וגם דאס"פ לא אחי שפיר מה שכתב הר"ן דהא דמסיים הביתא זאם אי אפשר לאפות אלא-אס"פ גודפו מטר' דהוא כרבי יהודה, דלפי זה האי אי אפשר' הינו שישחרף לגמרי אם לא יגרף, ובאפן זה בנודאי גם לדעת שרי לפי מה שנתחמק הבית' יוסף בשם הפוסקים, ואס"פ לפי זה מה דמסיים 'אבל מכבשין', אפלו באינו צריך לזה גס"פ מכבשין העפר, ועל-פירוש דלא סבירא לה טעמא דמקצה ונזהר כפי הנראה פננת הבית' יוסף, ענין שם בדבריו: אלא שדבריו מגמגמי, שהוא כתב פן לשיטת רש"י, ורש"י אינו כן אלא להר"ן, וכמו שבארנו. ובאפן ששעם הר"ן וסיעתו דלא חש למקצה, דסבירא להו דהתירו חכמים בגורן זה שאינו מטלטל לגמרי אלא מכבש, וגם שהרי מיני שמכבש לאחר שהטיח יטיח הטיט חס, וסבירא להו דלא גרע זה מאפר חס שנראי לצלות בו ביצה וכיצא, וככי נמי דכונה, אם לא שהיה הטיח בתנור מאתמול בין השמשות שהיה צונן, וזל עליו שם מקצה דהוא עפר בלא עמא, ומגו דהאקצא בין השמשות אהקצאי לבלי יזמא. ודברי התוספות בדף זה עמוד ב בדבור המתחיל 'גריפת' שכתבו גס"פ להקשות דהלא אסור משום מקצה, אין שרף לענגנו, דלא הקשו זה אלא לפי מה שחדשו לפרש ממימא דרב חסדא אמורו חדש, ומיני שרופה לפנות התנור קדם השקה, דבנה בנודאי האכנים והטיט שנמציא שם מקצים, מה שאין פן בענגנו: * בין שהיה מתחרף מטר לגרפו. ענין משנה ברידה, והוא מסגן אבקהם יבתי יוסף בשם הרב המגיד שהביא פן בשם הרשב"א, וכן איתא לפגינו בעבודת' הקדש שלו. ומה שהעתיקו בגון שלא היה יודע מערב' יום טוב, אף שבר"ן מספק בזה בשם בעל התוספות, משנה בחדושי הרשב"א ותמארי שהעתיקו גס"פ פרוש רש"י, ומשמע

משנה ברורה

(כא) דחשיב טלטול לצרוך¹⁶⁷. וכפי שביאר לקמן סוף סימן תקט בהג"ה דמטר טלטול מקצה לצרוך אכל-נפש¹⁶⁸. (ג) וכתבו הפוסקים, דכל זה בשפנל השיח היום, או אפלו אתמול ולא ידע מזה או שלא היה לו שהות לתקנו, אבל בהיה יכול לתקן מאתמול ולא תקן (לו) מחמת שחקה, אסור לגרף, בכל מכשירין שאפשר לעשות מבעוד יום שאסור לעשות בגם-טוב. וענין באור הלכה: (כב) ודוקא בתנורים וכו'. הלשון במוסגם קצת, וברא"ש, שממנו נובע דברים אלו, איתא פן: דלא התירו חכמים לגרף אלא טיח של תנור דהוא רק טלטול מקצה, אבל לגרף גחלים, דבא לידי כפוי על-ידי-זה, לא התירו; וכל זה בתנורים שלהם שהיו מדבקים הפת בכתלי התנור, ואס"פ אין הגחלים שבתחתיתו יכולין לשרף הפת (לס) אלא לחרף מעט ולא יהיה הפת פה, ומשום זה לא התירו גריפת גחלים שבא לידי כפוי¹⁶⁹, אבל בתנורים שלנו שאומים בתחתית התנור, אפלו גחלים מטר לגרף מפני שאי אפשר כלל לאפות, וזה תכן דברי הרא"ש, וכן הוא פננת המחבר: (כג) בין שאי אפשר וכו'. הינו שמשחרף. ואם התנור גדול והגחלים מנחים במקום אחד בתנור ושאר התנור פנוי, שייכול לאפות הפת בלי גרף, אלא דאתא לגרף הגחלים כדי שלא יהיו סמוכין לפת ושמא יהא גחוד מקצתו, (לו) אסור. וכן אין גרף התנור מהגחלים הגדולים ונשארו גחלים קטנים וניצוצות באפן שלא ישרף הפת, (לו) רק אפשר שיהא גחוד קצת במקום שיגוע, אסור לגרפם פעם שניה משום כפוי: (כד) מטר לגרפן מהאפר והגחלים¹⁷⁰. ואפלו

דסבירא להו כונה. והנה הרב המגיד מסיים שם דלהרמב"ם לא חלק בזה, ומשמע דלהרמב"ם בכל גוני שרי, ובאמת כלאוהו דברי הרשב"א ובאר בסוגיא דף כח עמוד ב, דאמר רב חסדא: גריפת מטר באנו למחלקת רבי יהודה ורבנן, ובמשנה דף לב עמוד ב מפרש רש"י בהא דרב חסדא בר יוסף דאם אי אפשר לאפות וכו' דאתא כרבי יהודה, ואס"פ ודאי דוקא בשלא היה אפשר מערב' יום טוב בכל מכשירי אכל-נפש, וענין פלחם משנה מה שחרף, ודחסי. ודאי' להגאון רבי יהונתן פרושו להלכות יום טוב שכתב, דאפשר דלהרמב"ם האי יום טוב או לא דבכל גוני שרי, ובהיה דרב חסדא יפרש פרוש התוספות דמיני בתנור חדש שלק עדין הלבנים והטיט, ובגריפה פו הוא גומר את הקלי והני כמנה פשוטי, וכנהו כנהו להטיר רק מטעם מכשירי אכל-נפש, ולא שרף רק בשאי אפשר מאתמול, ענין שם; וכן כתב הלכות' שבת, בהמקום שלא חלק בזה הוא משום דאיתו מעתיק דברי הרא"ש והטור דמיני בתנור ישן שנפל לתוכו טיח הטיט, דליקא פאן רק אסור לטלטל מקצה ושפתו בשביל אכל-נפש, לא מפלגין בזה בין אפשר מערב' ללא אפשר דבכל גוני שרי ונהוי' פן מדברי התוספות בדף כח עמוד ב בדבור המתחיל 'גריפת' שם, אכן ענינהו שם היטב ואין דברי מנכחים. ומכל מקום לדינא אין להקל, דידע שיטת רש"י ותר"ן ותמארי דמתניחין דף לב וכן הביתא טעמם הכל משום דהיו תקון מנא וכן מוכח דעת הרמב"ם ב'מלחמות בסוגיא דף כב דמעשה דביתוהו דרבי חסדא דאיתא משום תקון וכן הוא וזלכה כרבי יהודה, ושלא כדעת הרא"ש וסובר דאין בזה רק משום טלטול מקצה, ומימא דרב חסדא בדף כח עמוד ב הוא רק לענג תנור חדש כמו שכתבו התוספות שם, ולמלא בפלגא דרבי יהודה ורבנן, וממילא אין להקל אף לרבי יהודה כי אם בשלא היה אפשר לגרף מערב' יום טוב או שלא ידע מזה מבעוד יום. ובאמת אפשר דגם הרמב"ם סובר פן דהטעם משום תקון מנא, וכנהו יתא מה שלא העתיק הר"ן דתנור חדש, דסבירא לה דמימא דרב חסדא בדף כח ומשנה ובריתא דף לב הכל הוא ענין אחר, ומה שלא הוזכר דוקא בשלא היה אפשר לתקן מבעוד יום, סמך בזה על מה שכתב בפרק א הלכה ח, ענין שם ובהגהות מימוני:

שער הציור

(ג) מנגן אבקהם בשם ים של שלמה ורש"י: (ל) מנגן אבקהם לקמן בסימן תקט: (לז) נהר-שלוש, וכן מוכח בשיעור הקטן ח במגן אבקהם בשם הב"ח: (לו) ב"ח ומגן אבקהם ונהר-שלוש והגריז, וכן מצד באלה רבה, ודלא כש"י שהקל בזה (לז) שם שהסכים שיגרף על-ידי כתיים]. ומה שכתב הש"י דהשלחן שרופו בריח שמתר הכבוי גם בשביל חיפוי, לא ידענו היכי נרמא, שהרי לא כתב אלא בשם רבי שאי אפשר בהם בלא גריפה וכו', אבל אם אפשר בלא שיערנו פלו בזה לא מני, וגם מדברי הרא"ש מוכח בהדיא דעל-ידי גריפת גחלים שלנו שבא לידי כפוי, גם אם חושש שיבוא לידי חרוף מעט, אסור נפן כתב בנהר-שלוש, ודבריו נכונים מאד להמעין: (ל) ים של שלמה ומגן אבקהם ונהר-יז וכן מצד באלה רבה ועל-ידי עבויים שרין, ודלא כש"י. ונהנה הש"י דעתו להקל קודעת הרשב"א, וכן משמע בבית-יוסף דודעת הרשב"א להקל בזה, אף המגן אבקהם כתב דאין מהרשב"א שום ראייה, דהא כתב אי אפשר בלא-כן, והוא הלא אפשר לאפות בלא זה, ודעת הש"י דהואיל ויש עדין ניצוצות של גחלים קטנים ואין הפת יפה, בשביל זה קרי אי אפשר, ומלמשה לענין להחמיר קצת אחרונים בלא. אכן בעקרא דדינא יש לעצן, דהיה העקר משמע בפי' במרחץ כראשו' דחלו הדבר אי אפשר לגבי כפוי מתוך שהתרה לצרוך אכל-נפש חטר נמי שלא לצרוך¹⁸ ואף שיהיה צורך קצת, הרשב"א דף כב משמע דאף לגבי כפוי אמרין מתוך שהתרה וכו', אלא דמלשון הרשב"א שכתב דלחכי אסור למתק התרדל משום דאינו צריך אלא למפנקים, אם פן אפשר דהוא הר"ן בענגנו אם יחחרף קצת לא קפידו בו אלא המפנקים, וכבי כזה לא שנה לכל נפש, וגם מהרמב"ם פ"ק ד הלכה ב משמע דלא אמרין מתוך' בפי כפוי, ענין שם, ואפשר דשם מדי שאין לו כפוי צורך הגאה כלל, ובהערה יסבר הרמב"ם דשרי בכל גוני, וצריך עיון: